

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Amstelodami, 1672

Fontes Amisii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-7830

FONTES AMISII. MEMORIÆ. SACRUM

ILLE. EGO. SUM. AMISIUS. SURGENS. HIS. FONTIBUS. AMNIS
OLIM. ROMANA. NOTUS. IN. HISTORIA
QUI. CENTUM. DE. LABOR. AQUIS. COMITATUS. IN. ÆQUOR
ANTE. PERERRATIS. URBIBUS. ET. POPULIS
NUNC. CAPUT. OCCULTUM. RIMATUS. VALLE. SUB. IMA
FERNANDUS. NIVEO. CONDECORAT. LAPIDE
AT. TIBI. NESTOREI. MERITIS. PRO. TALIBUS. ANNI
LÆTAQUE. PERPETUO. TEMPORA. VERE. FLUANT
ET. NOMEN. FERNANDE. TUUM. SIC. CRESCAT. EUNDO
AUCTA. VELUT. NOSTRÆ. GLORIA. CRESCIT. AQUÆ

FERDINANDUS. DEI. ET
APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCO-
PUS. PADERBORNENSIS. COADJUTOR
MONASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS
COMES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
RO. DE. FURSTENBERG

AD. FONTES. AMISII. ROMANIS. NOTISSIMI. FLU-
MINIS. IN. DITIONE. PADERBORNENSI
NASCENTIS

M. H. P

HOSPES. VIVE. TUÆ. SORTIS. MEMOR. EN. EGO. PARVIS
NOBILIS. HIC. ORIOR. FONTIBUS. AMISIUS
ET. POSTQUAM. FLUVIIS. INGENTIBUS. AUCTUS. IN. ALTUM
VELA. TULI. VASTO. MERGOR. IN. OCEANO
SIC. UBI. PRINCIPIIS. MORTALIA. TENUIBUS. ORTA
CREVERUNT. MAGNIS. AUCTIBUS. INTEREUNT

G 2

N O.

N O T Æ.

1. FONTES AMISII.] Qui linguâ vernaculâ Ems/à Mela & Plinio *Amisius*, *Amisia* à Tacito, Strabone *Ἀμισία*, Ptolemæo *Ἀμισίον*, atque indè *Amasus*, *Amasis*, *Amisis* & *Amusius* appellatur. Soliti enim Romani in fluviorum nominibus e in a commutare; exempla in *Alifone*, *Albi*, *Adrana*, *Ambra*, *Amisio*, pro *Elsen*, *Elb*, *Eder*, *Emmer*, & *Ems*. Ex tam variis verò ejusdem rei nomen proferendi scribendique modis rectissimis is, quo Plinius & Mela antiquiores Tacito, Strabone & Ptolemæo usi, & fluvius ab urbis, castelli & præsidii loco distinguitur: non enim folùm *Ἀμισία* & *Ἀμισίον* apud Strab. Ptol. & alios geographos, verùm etiam *Amisia* apud Tacit. l. 2. *Classis Amisia relicta*, *levo amne*, oppidum vel munimentum significavit. Cluver. l. 3. c. 18. Schildius de Chaucis, lib. 1. c. 9.

2. ILLE EGO SUM AMISIUS.] Clarissimus & nobilissimus amnis. Mela l. 3. c. 3. *In Oceanum Amisius, Visurgis, & Albis clarissimi*. Plin. l. 4. c. 14. *Amnes clari in Oceanum destuunt, Guttalus, Vistillus sive Vistula, Albis, Visurgis, Amisius, Rhenus, Mosæ*. Adamus Bremens. lib. 1. hist. eccles. c. 2. *Nobilissimi Saxoniæ fluvii sunt, Albis, Sala, Wisura, quartus (situ, non dignitatis ordine, quo Salam longè præcedit,) ex magnis Saxoniæ fluminibus est Emisia, qui Westvalos à reliquis illius provinciæ dirimit populis. Isque oritur in saltu Padarburnensi; currit autem per medios Fresonum terminos in Oceanum Britannicum.*

3. OLIM ROMANA NOTUS IN HISTORIA.] Præcipuè Annalibus Taciti, lib. 1. c. 60. *Cecinam cum quadraginta cohortibus Romanis distrabendo hosti per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. Quantumque Amisiam & Luppian amnes inter, vastatum. c. 36. Mox reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe, ut advenerant, reportat. lib. 2. c. 8. Usque ad Amisiam flumen secundâ navigatione pervehitur. Classis Amisia relicta, levo amne. cap. 23. Plures Cæsar classi impositas per fluvium Amisiam Oceano invexit. In Strabone l. 7.*

Inter

Inter hos & alia sunt navigabilia flumina, de quibus est Amasia, in quo Bructeros Drusus navali praelio vicit.

4. QUI CENTUM DE LABOR AQUIS COMITATUS IN ÆQUOR.] Mela, Plin. suprâ citati num. 2. in *Britannicum*. Adamus Brem. ad *Aquilonem*, sive *Borealem Oceanum*. Strabo l. 7. infra *Embdam*, illustre in Frisia emporium, evolvitur. Ifac. Pont. lib. 1. orig. Franc. c. 9. longissimum enim cursum tenet, & quòd si Martiano Heracleotæ fides habenda, in periegesi orbis, à fontibus Amisii ad ostia numerat stadia 2310. plurimofque interim amnes recipit, atque in Oceanum defert: Quos inter nobiliores censentur *Wersa* seu *Wesa* infra *Telgetum*, *Alpha* *Monasteriensis* ad *Schoneflitam*, haud procul *Lingâ Alpha* *Tecklenburgicus*, ad *Meppenam Hasa*, ad *Oortum Sosta* in *Amisium* confluentes.

5. ANTE PERERRATIS URBIBUS.] Falsò inter urbes, quas *Amisus* pererrat, *Althamer*. in Tac. de morib. Germ. *Paderbornam*, *Bekenam*, *Monasterium* & *Osnabrugum* numerat: nam partim longiore, partim breviori intervallo ab iis distat. Quas autem verè alluat, tabulæ geographicæ demonstrant; nimirum *Ritbergam*, *Widenbruggum*, *Rhedam*, *Varendorpium*, *Telgetum*, *Rbenam*, *Lingam*, *Meppenam*, ubi *Hasa*, ut dixi, altero *Caroli M.* cum *Saxonibus* praelio & victoriâ inclytus amnis confluit; pervagatus inde paludosa & sterilia loca, inque *Frisiæ* aditu *Sosta* auctus, & relicto ad sinistram *Dollarto* lacu, ad dextram vero *Embdâ* civitate, immenso ore in Oceanum effunditur.

6. ET POPULIS.] *ANSIVARIIS* olim, qui pulsi à *Chaucis Frisorum* limitaneos agros occupavère, Tac. 13. Ann. & nomine quæsito ab *Amisio* aliter *Ampsvarii* vocantur. Cluver. Germ. antiq. l. 3. c. 16. *ANGRIVARIIS*, quorum defectio à tergo *Cæsari Germanico* ab *Amisia* ad *Vifurgim* profecto, & castra in *lava* mentanti nuntiata, Tac. 2. Ann. Cluver. Germ. antiq. lib. 3. c. 14. *BRUCTERIS*, quos in *Amisia* *Drusus* navali praelio vicit, Strabo l. 7. & filius *Drusi Amisiam* & *Luppam* amnes inter, haud procul *Teutoburgiensi saltu* vastavit, Tac. 1. Ann. *CHAMAVIS*, qui *Bructeris* veris & antiquis *Amisii* accolis pulsus & excisus, cum *Angri-*

variis in sedes eorum migraverunt. Tac. de morib. Germ. Cluv. Germ. antiq. l. 3. c. 14. CHAUCIS, Ifac. Pont. l. c. orig. Franc. c. 9. Altham. in Tac. de morib. Germ. Cluv. l. 3. c. 18. & FRISIIS, de quibus Ptolemæus l. 2. c. 12. *Frisii usque ad Amisiam, post hos Chauci parvi.* Hodie post *Frisios, Westphalos,* atque ex horum genere *Monasterienses, Rhedenses, Osuabrugenses, Ritbergenses & Delbruggenses* pererrat.

7. IN DIOECESI PADERBORNENSI NASCENTIS.] Non in montibus *Hassicis*, ut Altham. in Tac. de morib. Germ. nec è saltu Teutoburgienfi, quà der *Stapelagerberg* dicitur, ut Hamelmannus nugatur in genealogia Comitum Lippiensium; neque in Comitatu *Ritbergico*, uti Stangevolius lib. 2. Ann. circuli Westphal. sed in vasto & arenoso deserto *Senda*, profunda vestitaque arboribus vallis, circa quam vasta planities, lentâ ac copiosâ scaturigine surgentem, 40. stadiis à fontibus Luppiaë effundit.

8. SIC UBI PRINCIPIIS MORTALIA.] Alteram, quam hic subjecimus, Amisii inscriptionem ex ipso monumento documentum reputes velim. Initia nimirum ingentium fluminum ex parvis fontibus; indè rivis atque amnibus undique influentibus intumescunt, donec pleno aquarum impetu & Neptuni pompâ devolvantur in mare. Ibi nomen, ibi fluxum, ibi alveum amittunt, sistuntque cursum tanquam ad metam à Deo præscriptam, qui & Oceano limites posuit. Ita Amisius, Vidrus, Luppia, Visurgis, Albis, Rhenus, postquam ceteros ad se traxere fluvios, se demum abscondunt. Hunc in modum videas ex parvis initiis maximas quasque urbes excrevisse, arte naturæ opera imitante. Una Roma hoc docet, quæ pastoritiâ juvenum manu à Romulo collectâ, in eam potentiam, quâ post orbi dominata est, assurrexit. Idem celebrium per Europam urbium ortus; sed nostra hic cum primis spectare libet: *Nullas Germanorum populis urbes habitari satis notum esse*, scribit Tacitus de morib. Germ. *nec pati quidem inter se junctas sedes, colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.* Eò Tencteri cæterique Transrhenani populi missâ ad Ubios legatione postularunt ab iis, ut pro communi gentis societate *muros Colonia, munimen-*

nimenta servitii detraberent, etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis oblivisci. Tacit. lib. 4. Hist. Hæc & C. Julii Cæsaris de bell. Gall. lib. 6. Senecæ lib. de gubernat. mundi, Plinii, Herodiani lib. 7. Capitolini in Maxim. assertio. Quin post Taciti ætatem ad Carolum M. nullæ per Saxoniam civitates, in quibus ex Canonum sacrorum præscripto Episcoporum sedes collocaret, uti ipse querebatur Carolus. Hinc illas in frequentioribus vicis & castellis posuit. Verùm in quas urbes villæ ac vici illi, Christianorum cultu, post excreverint, testis Brema, Osna-bruga, Minda, Verda, Monasterium, Paderborna, Halberstadium, Hildesium, Hamburgum, ne quid de Magdeburgo dicam, & aliis Episcoporum sedibus. Erfurtum cum se primùm mœnibus integeret, D. Bonifacius *Paganorum rusticorum urbem* appellabat. Serar. lib. 3. rer. Mogunt. not. 29. Idem aliarum urbium ortus, cum primis ab Henrici Aucupis regno, quæ ex villis in vicos, ex vicis in oppida, ex oppidis in civitates ac potentes urbes etiam dominis suis formidandas emerferunt. Sed & magnarum urbium occasus aspicias. Bardevicum olim apud nos, Julinum & Wineta, urbium nobilissimæ emporiaque celeberrima, modò vix sua vestigia monstrant. Meibom. in Bardov. Ita quæ olim, teste Ovid. lib. 13. Metamorph.

— *Magna fuit censuque virisque,
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit amorum.
Clara fuit Sparte, magna viguere Mycena.
Oedipodionia, quid sunt nisi nomina Thebe?
Quid Pandionia restant nisi nomen Athene?*

Stant nostræ per Germaniam urbes, & quot interim sua fata expertæ? quæque liberæ erant, in alterius imperium transiere, cum supra libertatem ingenia se ferrent: Et quæ alia res civiles furores peperit, quàm nimia felicitas? Florus lib. 3. c. 12. Luxus, superbia, Religionis contemptio, cæteraque civium mala, quàm multas pessum dederunt? Magna flumina, non nisi ubi maxima sunt, absorbentur à mari.

DEL-